

Eesti mesindusprogrammi 2007-2010 peamised arendustöö suunad ja tegevused. Hispaania mesindusest ja mesinduskooperatiivide kogemustest

Kokkuvõtte ettekandest vabariiklikul mesinduspäeval Jänedal 24.11.2007.a.

Lektor: Aleksander Kilk

Ettekanne toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Mesindusprogrammi 01.09.2007 – 31.08.2010 tegevuskava hõlmab nelja meetet: tehniline abi, varroatoosi tõrje ja profülaktika, mee kvaliteedi hindamine ja juhtimine ning mesindusalane tõuparandus ja mesilasperede arvukuse suurendamine. Eesti mesindusprogrammi 2007 – 2010 tegevuskava elluviimist juhib ja korraldab Eesti Mesinike Liit.

Tehnilise abi meetme peamiseks eesmärgiks on edasi arendada mee ja teiste mesindussaaduste tootmise ja käitlemise tehnoloogilist taset ning tulemuslikkust. Sealjuures on olulise tähtsusega mesinike erialaste oskuste ja teadmiste täiendamine, seda peamiselt mesindusõppuste ja kursuste ning levitatavate teabematerjalide abil, sealhulgas Mesinik-lehe vahendusel. See võimaldab mesinikel suurendada mee ja teiste mesindussaaduste tootmisel töö tulemuslikkust, kasutades selleks uuemaid ja efektiivsemaid tehnoloogilisi lahendusi. Samas arendatakse mesinike piirkondlike ühenduste tegevust ja ühistegevusliku koostöö ja teabelevi erinevaid vorme. Samuti pannakse suuremat rõhku mesinike ja nende seltside või ühenduste koostööle ja kontaktide arendamisele teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega ja sealsete mesinikega.

Varroatoositõrje meetme peamine eesmärk on vähendada varroatoosi tõttu tekkivat mesilasperede nõrgenemist ja hukkumist ning varroatoosist põhjustatud talvekahjusid. See võimaldab parandada mesinduse ja mee tootmise tasuvust ning suurendada meetoodangut. Sealjuures töötatakse välja ja uuritakse katsemesilates Eesti tingimustesse sobivaid uusi ökonoomseid ja tõhusaid "rohelisi" varroatoosi tõrje meetodeid koos diagnostikavõtetega ning levitatakse ja propageeritakse seda teavet mesinike hulgas.

Mee kvaliteedi hindamise ja juhtimise meetme peamiseks eesmärgiks on mee kvaliteedi määramise ja kontrolli ning sellealase järelvalve tõhustamine, et tagada Eestis toodetava ja turustatava mee kõrge kvaliteet ning toiduohutus. Sealjuures tehakse aastas 160 mee üldiste kvaliteedinäitajate analüüsi ning lisaks 120 õietolmuanalüüsi ja 30 jääkainete analüüsi.

Mesindusalase tõuparandustöö meetme peamiseks eesmärgiks on saavutada Eestis mesilasperede arvukuse vajalikult kõrge stabiilne tase, lähtudes sealjuures Eesti kliimatingimustesse sobivaimate hea meetootmise jõudlusega haigus- ja talvekindlate mesilasliinide valiku kriteeriumidest. Sealjuures hinnatakse erinevate mesilasrasside ja mesilasliinide omadusi ja näitajaid võrdluskatsete ja meetootmisjõudluse kontrolli meetodeid kasutades.

Tähelepanekuid Hispaania mesindusest ning mesinike kooperatiivide tegevusest.

Taustaks kokkuvõtlikult Euroopa Liidu ja Hispaania mesindusest arvudes. Kui Euroopa Liidu maades oli statistika kohaselt kokku veel möödunud aastal 11,6 miljonit mesilasperet, siis 2007.a. sügiseks pärast Rumeenia ja Bulgaaria liitumist juba 13,6 miljonit peret. Hispaania on EL maadest suurima mesilasperede arvuga – praegu enam kui 2,3 miljonit peret.

Kokku on Euroopa Liidus 596 tuhat mesinikku, neist Hispaanias 23 300. Sealjuures EL-s on enam kui 19 tuhat professionaalset mesinikku, kes hooldavad kokku ligi 4,5 miljonit mesilasperet (32,7 % kõigist mesilasperedest). Sellest Hispaanias vastavalt 5 700 proffi-mesinikku hooldab ligi 1,9 miljonit mesilasperet (80,5 % peredest). Siit järeldus – Hispaania mesindus tugineb eelkõige professionaalsetele tootmismesilatele, kus igapäev peetakse keskmiselt enam kui 330 mesilasperet.

Hispaanias toodetakse mett nii palju, et see rahuldab kodumaise tarbimise vajaduse ja osa läheb ka ekspordile. Mett müüakse teistesse EL maadesse ning umbes 2300 tonni ulatuses ka väljapoole EL-i, eelkõige Alžeeriasse, Saudi Araabiasse ja Marokosse. Kuid peale mee toodetakse

Hispaanias ka üsna suurtes kogustes õietolmu, millest enam kui pool läheb ekspordi, sealjuures lisaks EL maadele ka näiteks Kanadasse ja USA-sse.

Suur osa Hispaania mesinikke-tootjaid on ühinenud piirkondlikesse mesinike kooperatiividesse, et hõlbustada toodangu käitlemist ja turustamist. Pealegi on võimalus selliste kooperatiivide käivitamiseks vajalike hoonete ehitamiseks ja seadmete hankimiseks kasutada Euroopa Liidu ja Hispaania riigi toetusi maapiirkondade arendamiseks.

Järgnevalt esitan näitena lühikokkuvõtte Salamanca piirkonnas Lääne-Hispaanias Portugali piiri lähistel mägisel piirkonnas paiknevast Reina Kilama mesinduskooperatiivist. Kui kooperatiiv 1997.a. asutati, seati eesmärgiks piirkonna mesinikele ja teistele elanikele tööhõivet ja teenistust pakkuda ning abistada mesinikke nende toodangu realiseerimisel.

Kooperatiivi asutamisel 1997.a. oli liikmeid-mesinikke esialgu 25 ja neil oli 15 470 mesilasperet. 2003.aastaks oli liikmeid juba 85 ja mesilasperede arv 50 000. Täna on liikmeid 110 ning mesilasperede arv küünib ligi 75 000 tasemele, seega rohkem kui Eesti mesinikel kokku. Igas kooperatiivi kuuluvas mesilas on keskmiselt 700 mesilasperet. Kooperatiivi asutamisel 1997.a. tasus iga mesinik liitumismaksu 450 eurot, kuid praegu juba 1500 eurot. Kooperatiivis oli asutamisel palgalisi töötajaid 2, kuid töömahu tunduva suurenemise tõttu on 2007.a. ametis juba 7 töötajat.

Kooperatiivi arengut iseloomustab see, et kui 1997.a. oli käive 150 000 eurot, siis praegu juba enam kui 3 miljonit eurot aastas. Mesinikud tootsid 2006.a. kokku 800 tonni mett ja 160 tonni õietolmu. Esialgsel andmel on mesinduskooperatiivi 2007.a. meesaak umbes 500 tonni ja õietolmusaak umbes 330 tonni. Lisaks toodetakse aastas umbes 50 – 55 tonni vaha, millest suuremas osas valmistatakse kooperatiivi kärjekeskuses liikmete vajadusteks kärjepõhja.

Esimestel aastatel müüdi koopeartiivis toodetud mesi ja õietolmu Hispaania turul. Kuid tootmismahu suurenedes alustati 2002.a. meemüüki ka teistesse Euroopa Liidu maadesse ning alates 2005.a. ka kolmandatesse maadesse. Praegu müüakse erinevatel aastatel 25 – 35 % mett väljaspool Hispaaniat. Ka õietolmu on alates 2002.a. müüdnud Hispaania piiri taha, alguses 2-3 % toodangust, nüüd juba 40 – 50 % toodetud mahust. Sealjuures õietolmust läheb tuntuva osa väljapoole Euroopa Liitu, peamiselt Põhja-Ameerikasse.

Kooperatiivi tootmiskeskuseks on välja ehitatud uus kaasaegse lahendusega avar hoone, mille põrandapinda kokku umbes 1000 m². Selleks kulunud rahast saadi 33 % Euroopa Liidult ja 33 % riigilt vastavalt maapiirkondade arenguprogrammi kohaselt koostatud projektile. Ülejäänud kolmandik kuludest tuli kanda kooperatiivil, seda nii mesinike osamaksudest kui laenu abil.

Tootmiskeskuses on umbes 200 m² pinda kasutusel kontori ja laboratooriumi ning kaupluse vajadusteks. Laboratoorium on sisustatud väga moodsate seadmetega kõigi vajalike kvaliteedianalüüside tegemiseks nii meest kui õietolmust, samuti jääkainete (sealhulgas antibiootikumijääkide) uurimiseks mees ja õietolmus. Kaupluses müüakse nii toodangut (pakendatud mesi, õietolmu, meeveinid ja –liköörid, samuti mee ja teiste mesindussaaduste baasil valmistatud kreemid, seebid, šampoonid jne.) kui ka mesinike vajadusteks mitmesugust mesindusinventari.

Väga heal tasemel ja ilmselt suure tootmisvõimsusega oli tehniliselt lahendatud kooperatiivi meekäitlemise ja -pakendamise keskus. Mesinikud pakendavad oma mesilas vurrutatud mee suurtesse 200 kg mahutavatesse vaadidesse, mis transporditakse kooperatiivi tootmiskeskusse. Peale polüfloorse segamee toodetakse ka mitut liiki monofloorset mett, mis on tarbijate hulgas hinnatud. Meest võetakse kooperatiivi toomisel proovid ja tehakse kontrollanalüüsid, varuproovid säilitatakse laos. Suur osa mett pakendatakse purkidesse jaemüügiks. Teatud osa mett läheb ekspordi, seda peamiselt suurtes vaadides.

Vahasulatuseks kergedest või mesinike poolt toodud esmaselt sulatatud toorvahast kasutati suuremahulisi veesärgiga varustatud paake, kust sulavaha lasti toru kaudu suurtesse plastvormidesse. Jahtunud ja tahkunud vahaplaadid olid kaaluga umbes 15-20 kg. Samas asus ka kärjepõhja tootmise liin, kus rullvaltsidelt tulnud kärjepõhjalint sobivasse mõõtu lõigati ning pakendati.

Huvitav oli tutvuda õietolmu sorteerimise ja pakendamise ruumide ja seadmetega. Mesinikud, kes õietolmu toodavad, kuivatavad õietolmu oma mesilas. Sealjuures jälgitakse hoolikalt õietolmu niiskusesisaldust, mis ei tohi olla liiga kõrge ega ka liiga madal. Kooperatiivi tootmishoonesse toomisel võetakse õietolmust proovid, millest tehakse analüüsid ja millest osa jäetakse ka lattu vajadusel hilisemateks kontrollanalüüsideks.

Tootmiskeskuses segatakse õietolm spetsiaalsetes vibropaakides ning seejärel puistatakse aeglaselt liikuvale sorteerilindile, kus eemaldatakse käsitsi või vaakuumtoru abil võimalikud mehaanilised lisandid ja võõrkehad. Seejärel õietolm pakendatakse kas jaemüügiks 230 või 500 grammi mahutavatesse purkidesse või hulgimüügiks suurtesse 20 kg mahutavatesse kottidesse.

Oma mesilas toodetud ja kooperatiivile üle antud mee ja õietolmu eest saavad mesinikud tasu pärast seda, kui toodang on pakendatud ja müüdud. Tasu sõltub toote kvaliteedist, mida näitasid mee ja õietolmu vastuvõtul tehtud analüüsid. Osa toodangu müügist teenitud rahast jääb kooperatiivile töötajate palkadeks, osa kasumiks, mida edasi investeeritakse tootmise ja turustamise arendamisse.

Mesinduskooperatiivist Reina Kilama on sealse piirkonna maaelu säilitamisel ja edendamisel kindlasti palju kasu olnud. Kooperatiivi juht väitis, et praeguseks annavad nad umbes 80-85 % antud lähipiirkonna tööhõivest ja elanike sissetulekust. Selle saavutamiseks ja kooperatiivi väljaarendamiseks on oskuslikult ära kasutatud Euroopa Liidu poolt koos Hispaania riigiga pakutavad rahastamisvõimalused.

Sarnased toetuskeemid toimivad kõikjal Euroopa Liidus, sealhulgas ka Eestis. Muidugi eeldab sellise mesindusprojekti elluviimine asjalike ja nutikate eestvedajate grupi suurt tööd, kes peavad esmatähtsaks ühiseid eesmärke ja huvisid. Kui asjad on kenasti käima saadud, siis toob see ju ka eestvedajatele endile mitte ainult rõõmu hingele, vaid rahas mõõdetavat tulu.